

**שכר ועונש - מקורות**

**ד"ר חזות גבריאלי**

**1. "מורה נבוכים" (א'-נ"ד)**

"הלא תסתכל בכתובי התורה - כאשר צוה לאבד 'שבעה עממים' ואמר: "לא תחיה כל נשמה", סמך לו מיד: "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם אשר עשו לאלוהיהם, וחסאתם לה' א-לוהיכם" - יאמר, לא תחשוב שזו אכזריות או בקשת גאולת דם, אבל הוא פועל שיגזור אותו הדעת האנושי, שיוסר כל מי שיטה מדרך האמת ויורחקו המונעים כולם אשר ימנעו מן השלמות, אשר הוא השגתו ית".

2. "גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות, שנאמר: 'אל נקמות ה' [תהילים, צ"ד-א]" (ברכות, ל"ג-א').

3. במלחמת מדין נאמר:

"נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיד" (במדבר, ל"א-ב) -

"וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדן לתת נקמת ה' במדין" (שם, ג) -

**4. הראי"ה קוק דן בסוגיה זו בספרו "מוסר אביד" (ב'-ד') וכותב:**

"והנה נראה אדם אחד, שהוא בעל לב נכון ואוהב צדק וחסד, נזדמן לו להציל מדינה שלמה, שיש בה אנשים לאלפים ורבבות, מאיזה אסון כללי שהי' מוכן לבא עליהם, כגון שראה בחכמתו שבעוד ימים במספר יהי' בכל שטח המדינה רעש-הארץ נורא ואיום, עד שבהכרח לא ישאר מהם איש, והוא הזהירם והצילם שהוציאם ג"כ בהשתדלותו ויכלתו מהמדינה ההיא אל מקום שוקט ובטוח, ובשביל זה כששמע איש אחד מהטובה הגדולה שעשה שלח לו אלף שקל כסף למנה. ואם תהי' שמחת האיש ההוא בשביל אלף השקל כסף גדולה יותר משמחת נפשו בשביל הצלת כל אותן האוכלוסין, ודאי שתהי' שפלות גדולה ופחיתות-ערך מנפשו, והעדר-שלמות עד שראוי יהי' לכל איש-דעה להתאונן על פחיתותו.

וכאשר נחקור היטיב שורש זה הפחיתות וטעם ההחלט על זאת הנטי' שהיא פחיתות, הוא מפני הערכתנו בערך נפשות בני-אדם ויקרת כל נפש, ונתקבץ בדעתנו הטוב הכולל והיקר המקיף כל הנפשות הרבות, עד שנבזה בעינינו כנגדו זאת הטובה החלושה של אלף שקל כסף, ואם הי' זה המקבל שלם בהכרתו א"א כלל שתהי' נחשבת אצלו טובתו החלושה נגד הטובה הרבה שעשה, וכל זה בשביל הכבוד והערך המושכל לנו ברבבות אלפי איש..."

**5. מסכת אבות (ה'-א):**

"בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, וְהָלָא בְּמֵאָמֶר אֶחָד יָכוֹל לְהַבְרִיאֹתָ! אֵלָּא לְהַפְרֵעַ מִן הָרְשָׁעִים שֶׁמֵּאֲבָדִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּעֵשְׂרֵה מְאֻמֹּת, וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים שֶׁמִּקְוִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּעֵשְׂרֵה מְאֻמֹּת."

"אף הוא ראה גלגלת אחת שצפה על פני המים. אמר (לה), על דאטפת, אטפוף. וסוף מטיפוף. וטופוף" (אבות, ב'-ו').

**6. אנטיגנוס איש סוכו אומר במסכת אבות (א'-ג):**

"אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב, על מנת לקבל פרס, אלא הוּו כעבדים המשמשין את הרב, על מנת שלא לקבל פרס, ויהי מורא שמיים עליכם."

**7. רמח"ל כותב בספרו "מסילת ישרים" שהאדם אינו צריך לעבוד את ה' כדי להשיג את חי העולם הבא או להינצל מעונש הגיהנום:**

"יש בהתבוננות הזו הערות הערות בהדרגה, לשלמי הדעת ולפחותים מהם ולכל ההמון כולו", כאשר הקטנים מפחדים מן הגיהנום, המעולים מהם מפני שהם רוצים להשיג שכר טוב בעולם הבא, ואילו שלמי הדעת עובדים את ה' לא מצד הרצון לשכר ולא מצד הפחד מן העונש אלא מפני ערך השלמות כשלעצמה. שלמי הדעת - תהיה להם ההערה במה שיתברר להם כי רק השלמות הוא הדבר הראוי שיחמד מהם ולא זולת זה, ושאיך רע גדול מחסרון השלמות וההרחקה ממנו ... והנה סוף זאת המדרגה היא הנקראת 'יראת חטא', שהיא מן המשובחות שבמדרגות" (מסילת ישרים, פרק ד').

**8. סיפור על רבי זושא מאניפולי.**

מעשה באשה שבאה לרבי זושא וביקשה ממנה שיתפלל עליה שייוולד לה בן. רבי זושא התפלל ואז יצאה בת קול ואמרה לו: 'זושא, אל תתפלל, אני לא רוצה שלאשה הזו יהיה בן'. רבי זושא המשיך להתפלל ואז עוד פעם יצאה בת קול ואמרה לו: 'זושא, אם תתפלל יהיה לה בן, אבל לך לא יהיה עולם הבא'. רבי זושא היה מבסוט: 'סוף סוף אוכל לעבוד לשם שמיים!' - והמשיך להתפלל. יצאה בת קול ואמרה לו: 'זושא, תיזהר - אם תמשיך להתפלל יהיה לה בן ואתה תקבל בכל זאת את העולם הבא שלך'...

9. "במידה שאדם מודד בה מודדין לו" (משנה, סוטה א'-ז').

10. "יוכל מעשיך בספר נכתבין" (אבות, ב'-א') -

11. "וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיַד רָמָה מִן הָאֲזָרַח וּמִן הַגֵּר אֶת ה' הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מְקַרֵּב עִמָּה. כִּי דָבַר ה' בְּזֶה וְאֶת מִצְוֹתוֹ הִפְרֵת תִּפְרֹת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עֲוֹנָה בָּהּ" (במדבר, ט"ו - ל', ל"א),

"יכול (להיות שהנפש תיכרת) אפילו [אם אדם] עשה תשובה? תלמוד לומר: 'עונה בה' - לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה" (סנהדרין, צ"ב-ב').

12. "רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא חד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה שנאמר 'אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה ומתורתך תלמדנו' [תהילים, צ"ד-י"ב] וחד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תפלה שנאמר 'ברוך א-להים אשר לא הסיר תפלתי

13. "ארבעה מתו בעטיו של נחש, ואלו הן: בנימין בן יעקב, ועמרם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן דוד" (בבא בתרא, י"ז-א').

**14. מסכת עבודה זרה (ב'-א'):**

"לעתיד לבוא מביא הקדוש ברוך הוא ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר למי שעסק בה יבוא ויטול שכרו".

15. 'יעקב משה ודוד' בגימטריא הם 'ישראל'.